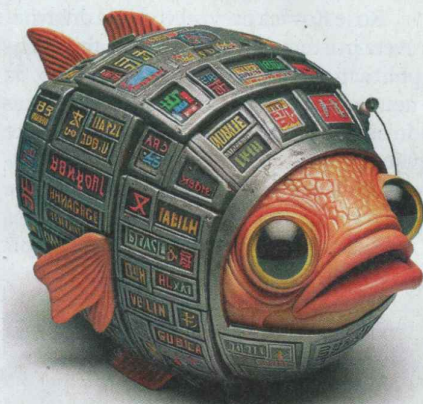

Prevajalci proti »prevajalceidom«

Evropski književni prevajalci
odločno za še več previdnosti
pri uvajanju umetne inteligence
v prevajanje / Vanja Pirc

»Riba babilonka je majhna rumena ribica, podobna pijavki, in je bržkone najbolj čudna stvar v vesolju,« je konec sedemdesetih let v kultnem *Štoparskem vodniku po galaksiji* zapisal britanski pisatelj Douglas Adams. In nadaljeval: z babilonko, nameščeno v ušesu, namreč »pri priči razumete« prav vsako drugo bitje v celotnem vesolju.

Domislica o ribi, ki je, četudi zgolj v literarnem delu, »dokončno odpravila vse ovire za sporazumevanje med rasami in civilizacijami«, se je nemudoma prijela. V naslednjih desetletjih je postala sinonim za izjemno premagovanje jezikovnih ovir in leta 1997 je bil po njej poimenovan celo prvi sple-

Podoba ribe babilonke,
ko jo je generirala umetna
inteligenca / Foto: DALL-E3

tni prevajalnik, ki je bil uporabnikom dostopen brezplačno – Babel Fish. Ustanovila ga je Altavista, prevzel Yahoo, nato je iz njega zrasel Bingov oziroma Microsoftov spletni prevajalnik.

Microsoft je danes med vodilnimi korporacijami, ki vlagajo v izredno nagel in nepredvidljiv razvoj sistemov generativne umetne inteligence. Inovacije, ki v panogi zadnje leto vznikajo kot gobe po dežju, je težko dohajati, odpirajo pa tudi vrsto vprašanj, od etičnih (zaradi poplave dezinformacij) do tistih, povezanih s tem, kaj nova odkritja pomenijo za prihodnost številnih drugih panog – med drugim tudi prevajalskih poklicev.

Ne preseneča, da so prevajalska celohovska združenja do uvajanja umetne

Izjava tedna

inteligence v svojo panogo izrazito zadržana. To je potrdila tudi izjava Evropskega sveta združenj književnih prevajalcev (CEATL) o umetni inteligenci, spisana v času, ko je evropski parlament sprejemal akt o umetni inteligenci, ki bo začel veljati šele leta 2025.

Izjavo je te dni v prevodu Julije Potrč Šavli delilo tudi Društvo slovenskih književnih prevajalcev. Združeni prevajalci iz vse Evrope v njej ob zahtevah po več pravne varnosti in transparentnosti pri uporabi umetne inteligence (zahtevajo, na primer, da prevod, pri katerem je bila uporabljena umetna inteligenca, ne bi bil upravičen do javnih sredstev) vztrajajo prav pri ohranitvi človeškega dejavnika pri literarnem prevajanju oziroma pri tem, da dela ljudi nikoli ne bi smeli izenačiti s »strojetvorom«. Literarno prevajanje namreč ni zgolj transkripcija, temveč tovrstno prevajanje s tem, ko se prevajalec popolnoma vživi v pisavo avtorja literarnega dela, rodi novo književno delo. Če prevode prepustimo strojem, ki jih v izjavi poimenujejo »prevajalceidi« (translatoids v angl.), pa bo to privedlo do standardizacije oziroma osiromašenja jezika. Zato si vsaka književna zvrst ne glede na kompleksnost in dolžino zasluži človeškega prevajalca. In vsak jezik si ne glede na število govorcev zasluži človeškega prevajalca.

Vse večja vpetost umetne inteligence v prevajalsko panogo je kljub temu neizogibna. Sploh na primer pri zagotavljanju podnapisov za televizijske in video vsebine, kjer se zdi preboj trenutno najhitrejši. Vseeno pa bi umetno inteligenco morali vedno razumeti zgolj kot dodatno orodje, pripomoček pri delu človeka, in nikoli kot nadomestilo za človekovo strokovno znanje in ustvarjalnost.

Riba babilonka iz knjig Douglasa Adamsa je res »dokončno odpravila vse ovire za sporazumevanje med rasami in civilizacijami«. A s tem je, kar je morda manj znano, »povzročila toliko vojn (in tako krvavih) kot še nobena stvar v zgodovini stvarstva«. Ja, tako usodno lahko odtenki v izrečenem vplivajo na medčloveške odnose in naše sobivanje. Z razločevanjem teh odtenkov imamo težave že ljudje. Jih bodo stroji zmožni usvojiti?